

Zajaczki Łukaszenki

W związku z występującą obecnie sytuacją polityczną tematyka białoruska jest w Polsce bardzo popularna, to też myślę, że czytelników zainteresuje opis białoruskich środków płatniczych. Kilka razy miałem okazję odwiedzić Białoruś i zawsze przywoziłem z podróży drobne banknoty. Stały się one początkiem mojej małej kolekcji, którą chciałbym opisać w niniejszym artykule. W przypadku banknotów o większym nominale bardzo pomocny był mi internet gdzie można znaleźć zeskanowane banknoty. Trzeba przyznać że są one całkiem ładne. Na początku należało by jednak zacząć od przedstawienia sytuacji na Białoruskiej „scenie politycznej”. W dużym uproszczeniu przedstawić ją można w sposób następujący: w czerwcu 1994 roku władzę po przewodniczącym Rady Najwyższej Stanisławie Szuszkiewiczzu przejął obecny prezydent Aleksander Grigoriewicz Łukaszenka¹ „prawosławny ateista” jak się sam nazwał (urodzony w 1954 roku)². W wyniku późniejszego zamachu konstytucyjnego sprawuje władzę nielegalnie i nazywany jest z tego powodu przez swoich przeciwników politycznych: dyktatorem, tyranem, satrapą i jeszcze inaczej....

Sytuacja ta odbija się oczywiście na gospodarce kraju. Najprostszym tego dowodem jest fakt iż na Białorusi nie ma w „obiegu rynkowym” monet – bilonu, lecz tylko banknoty rublowe zwane niegdyś powszechnie „zajaczkami”. Białoruś miała wejść w skład unii politycznej i ekonomicznej z Rosją. Skończyło się jednak tylko na unii politycznej, gdyż jak się szacuje Białoruś straciła, by na wprowadzeniu u siebie rubla rosyjskiego

60 miliardów dolarów. Suma ta jest niemal równa jej dochodowi narodowemu. Przeciętna pensja wynosi tam równowartość około 60 dolarów, a emerytura połowę tego. Dolar i inną walutę można wymienić na czarnym rynku lub w państwowych kantorach. Dolar kosztuje tam ponad 2000 rubli. Dla porównania można dodać iż cena butelki czystej wódki kształtuje się w granicach 4000 – 5000 rubli, paczka „lepszych” papierosów ok. 1600 rubli („Białomor” – „Białomorski Kanał”³ można kupić już za ponad 100 rubli za paczkę!). Kilogramowy bochenek dobrego czarnego chleba kosztuje ponad 1000 rubli, co według Białorusinów jest wysoką ceną. Od czasu rozpadu Związku Radzieckiego w 1991 roku wyemitowano na Białorusi serie banknotów w latach 1992, 1994, 1995, 1998, 2000, 2002 roku – banknot 20.000 rubli. Głównie tą ostatnią emisję postaram się przybliżyć w niniejszym artykule. Banknoty wyemitowane przez Narodowy Bank Republiki Białoruś wydrukowane zostały w Niemczech lub w Wielkiej Brytanii?

O tym że praca na stanowisku Dyrektora Narodowego Banku Białorusi nie jest zbyt bezpieczna miała okazję przekonać się jego była dyrektor – pani Winnik, która w niewyjaśnionych okolicznościach zaginęła, by odnaleźć się po niespełna pół roku w Izraelu! Inni „dysydenci” nie mieli jednak tyle szczęścia. Trudno ustalić kto jest autorem wzoru szaty graficznej opisywanych banknotów. Jest to jedna z najlepiej skrywanych tajemnic i każdy kto ją zgłębi może zginąć bez śladu.....

Na Białorusi dokonano denominacji i przynajmniej 2 razy wymiany banknotów. W czasie ostatniej wymiany chodziło jednak głównie o pozbycie się banknotów, które posiadały na rewersie tzw. „pogoń” (bardzo podobną do pogoni litewskiej, z drobnymi jednak zmianami heraldycznymi) i zastąpienie ich nowymi banknotami ze starymi „znakami” republikańskimi na rewersie. Przypominają one swoją symboliką czasy Związku Ra-

dzieckiego. Obecnie po denominacji banknoty występują w nominale od 1 – 50.000 rubli.

Te o najniższym nominale służą do różnych celów, nie koniecznie handlowych i płatniczych na przykład jako chusteczki higieniczne i papier toaletowy.

Zabezpieczone są przed fałszerstwem znakami wodnymi, 2 numerami seryjnymi na rewersie – w kolorze czarnym i czerwonym (wyższe nominały, niższe tylko w czerwonym). Numer seryjny składa się z 2 liter i 7 cyfr. W papierze występują „włoski”. Na wyższych nominałach występuje też

„pasek bankowy” i oznaczenie alfabetem Braille’a. Na obiegowych banknotach z 2000 roku brak jest podpisów dyrekcji Banku. Sankcja prawna (na starszych banknotach – w języku białoruskim) brzmi następująco: „ПОДРОБКА РАЗЛІКОВЫХ БІЛЕТАУ НАЦЫОНАЛЬНАГА БАНКА БЕЛАРУСІ ПРАСПЕДУЕЦЦА ПА ЗАКОНУ”. Co tłumaczy się następująco: „PODRABIANIE ROZLICZENIOWYCH BANKNOTÓW NARODOWEGO BANKU BIAŁORUSI PODLEGA ODPOWIEDZIALNOŚCI PRAWNEJ”. Na banknotach używanych obecnie tekst ten uległ zmianie (został zruszczony): „ПОДРОБКА БІЛЕТАУ НАЦЫОНАЛЬНАГА БАНКА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ ПРАСПЕДУЕЦЦА ПА ЗАКОНУ”. Usunięto z niego słowo „РАЗЛІКОВЫХ” – ROZLICZENIOWYCH, do słowa Białoruś (Białorusi ze znakiem miękkim na końcu) dopisano REPUBLIKI. Tekst ten więc brzmi ostatecznie: „PODRABIANIE BANKNOTÓW NARODOWEGO BANKU REPUBLIKI BIAŁORUSI PODLEGA ODPOWIEDZIALNOŚCI PRAWNEJ”.

Banknoty występują w 2 różnych formatach. Oczywiście niższe nominały w mniejszym ok. 11 cm na 6 cm⁴, a wyższe w większym 15 cm na 7 cm.

Pierwszy z wyemitowanych w 1992 roku banknotów ma wartość 50 kopiejek – co jest swojego rodzaju ewenementem. Przedstawia na awersie wiewiórkę i jest w kolorze czerwonym. Na rewersie jak już wspomniano „pogoń”. Znaki wodne układają się we „wzory”. Tak też jest na pozostałych banknotach.

Banknot o nominale 1 rubla przedstawia na awersie zającą w zielonym kolorze. Stąd wzięło się określenie „zajęczki” ze względu na datę wydania, powinny to więc być w zasadzie zajączki Szuszkiewicza, a nie Łukaszenki. Banknot o nominale 3 rubli, przedstawia na awersie parę bobrów – w ciemno-zielonym kolorze. Banknoty i monety o tym nominale występowały w „carskich” i „sowieckich” czasach.

Banknot o nominale 5 rubli, przedstawia na awersie parę wilków i również jest w błękitno-fioletowym kolorze.

Banknot o nominale 10 rubli, przedstawia na awersie rysie i jest w zielono-fioletowym kolorze.

Banknot o nominale 25 rubli, przedstawia na awersie łosia i jest w czerwono-zielonym kolorze. Nominał „25” również jest nietypowy.

Banknot o nominale 50 rubli, przedstawia na awersie niedźwiedzia i jest w kolorze fioletowym.

Banknot o wartości 100 rubli, przedstawia zebra – „białoruskie zwierzę” i jest w kolorze brązowym.

Kolejne banknoty przedstawiają już nie zwierzęta, ale szczególnie ważne z jakichś względów obiekty architektoniczne. Tak też banknot o nominale 200 rubli jest w kolorze błękitnym i przedstawia socrealistyczną zabudowę Mińska.

Banknot o nominale 500 rubli jest w fioletowym z czerwonymi cyframi.

Przedstawia na awersie Plac „Zwycięstwa” („Pabiedy”) w Mińsku z obeliskiem w centrum. Obecnie powrócono do starej nazwy „Plac Lenina”!

Banknot o nominale 1000 rubli jest w kolorze błękitno-zielonym i przedstawia na awersie budynek Narodowej Akademii Republiki Białorusi.

Banknot o nominale 5000 rubli jest w kolorze fioletowo-zielonym i przedstawia Troickie Przedmieście, dzielnicę która leży nad przepływającą przez miasto rzeką – Świsłoczą.

Pierwszy z banknotów „nowej emisji” z 2000 roku o nominale 1 rubla, jest w kolorze zielonym. Na awersie widnieje budynek Narodowej Akademii Republiki Białorusi. Na rewersie miejsce „pogoni” zostało zastąpione nominałem „1”. Podobnie jak w pierwszej emisji, znaki wodne układają się we wzory. Banknot o wartości 5 rubli w kolorze fioletowym. Przedsta-

wia na swoim awersie tzw. Troickie Przedmieście – (wspomnianą już) dzielnicę Mińska, która leży nad przepływającą przez miasto rzeką – Świsłoczą. Rewers z nominałem „5” rubli. Banknot o nominale 10 rubli w błękitnym kolorze przedstawia na swoim awersie Narodową Bibliotekę Białorusi.⁵ Kolejny banknot (większego formatu) o wartości 20 rubli jest w kolorze brązowym. Przedstawia na awersie budynek Narodowego Banku Republiki Białorusi. Na fasadzie „socrealistycznej” bryły budynku widać „sowiecki” herb. Po ulicy mkną „nowoczesne” taxy i Wołgi. Na rewersie „socrealistyczne” wnętrza budynku...

Znak wodny przedstawia logo Banku „NBRB”. Banknot o wartości 50 rubli w kolorze czerwonym przedstawia na awersie pomnik – bramę (wejście) do Twierdzy Brzeskiej w kształcie gwiazdy. Natomiast rewers przedstawia „stary fort” i tzw. Cholmską Bramę. To samo przedstawia znak wodny.⁶ Kolejny banknot o wartości 100 rubli w zielonym kolorze przedstawia budynek Państwowego Akademickiego Wielkiego Teatru i Baletu Republiki Białorusi. Na rewersie – grupa tancerzy i podpis: „J. A. Glebau 'Wybranka' (na motywach J. Kupaty)”. Znak wodny przedstawia baletnicę.⁷ Banknot o nominale 500 rubli w brązowej tonacji, przedstawia na awersie Republikański Pałac Kultury – „Prafciojaz”. Na rewersie zaś grupę naukowców i artystów. Znak wodny – wspomniany już pałac...

Banknot o nominale 1000 rubli w kolorze niebieskim, przedstawia na awersie Narodowe Muzeum Sztuki Republiki Białorusi. Na rewersie zaś „martwą naturę” – kwiaty w wazonie i owoce. Znak wodny przedstawia kwiaty w wazonie.

Banknot o nominale 5000 rubli jest w kolorze fioletowym. Przedstawia na awersie Miński Pałac Sportu. Na rewersie zaś sportowy kompleks „Rauyczy”. Znak wodny przedstawia narciarza.

Banknot o nominale 10000 rubli również jest w kolorze fioletowym. Przedstawia na awersie panoramę miasta Witebska (z mostem na pierwszym planie). Na rewersie – letni amfiteatr.

Banknot o nominale 20000 rubli (wydrukowany w 2000 roku) został wprowadzony do obiegu w 2002 w roku. Jest w szaro-zielonym kolorze, przedstawia na awersie Homelski Zamek Rumiancewycz-Paskiewiczów. Na rewersie zaś obraz zamku z połowy XIX wieku, autorstwa A. Idzkowskiego. Znak wodny przedstawia kamienny ogrodowy gazon.

Banknot o nominale 50000 rubli wydrukowany został w 2000. Jest w kolorze błękitno-fioletowym. Przedstawia na awersie „Zamek Mirski” – siedzibę Radziwiłłów. Na rewersie zaś detale architektoniczne, takie jak: brama, klucz i inne.⁸ Znak wodny przedstawia narożną wieżę zamku. Zasadniczo poza tym elementem

nie ma na tych banknotach żadnym Polskich akcentów, widoków miast tzw. Zachodniej Białorusi – Grodna, Brześć, Lidy, Pińska i innych.

Mimo iż władza na Białorusi w ostatnim czasie się umocniła wolny świat z utęsknieniem czeka zmiany – na lepsze. Być może wraz z tymi zmianami na Białorusi oprócz nowych banknotów pojawi się bilon i nowe monety zasilą zbiory kolekcjonerów na całym wolnym świecie.

Na zakończenie warto jeszcze dodać że Narodowy Bank (Republiki) Białorusi oprócz obiegowych banknotów emitował jeszcze banknoty okolicznościowe na przykład „Milenijne” i kartki żywnościowe – oczywiście jeszcze w poprzedniej dekadzie. Są one jednak zbyt rzadkie i trudne do wyceny w związku z tym stanowiącą materiał na inny artykuł.

Robert Aponowicz

PRZYPISY

¹ Kto jest kim na Białorusi. Białystok 2001, s. 166 – 167.

² Энциклапедыя Гісторыі Беларусі. Т. 4. Мінск 1997, с. 398 – 399.

³ Nazwać papierosy „Biełomorkanał” przy, którego budowie zginęło ok. 150 tys. więźniów to tak jak by nazwać niemieckie papierosy „Oświęcim” Auschwitz.

⁴ Pierwsza seria z 1992 roku była o pół centymetra węższa.

⁵ Znajduje się ona obok Pałacu Prezydenckiego. W czasie wojny mieściło się tam gestapo, a w podziemiach odbywały się egzekucje przez rozstrzelanie.

⁶ Warto tu dodać że w czasie II Wojny Światowej Twierdza Brzeska przechodziła z rąk do rąk. Polska załoga została w zdradziecki sposób zabita. Natomiast rosyjska załoga po 22 czerwca umierała z pragnienia otoczona przez Niemców.

⁷ Janko Kupata prawdziwe nazwisko Iwan Łucewicz urodził się w 1882 roku. Syn polskiego agronoma był pisarzem-literatem. Swój „romans z komunizmem” przyplacił śmiercią w 1942 roku. Został zamordowany przez funkcjonariuszy NKWD w Moskwie (w „gostinicy” Hotelu Moskwa).

⁸ Warto dodać iż sam „Zamek Mirski” wpisany został na Listę Światowego Dziedzictwa Kultury, a ród Radziwiłłów upomina się o zwrot swojego majątku w Mirze i Nieświeżu (przynajmniej symboliczny). Jak na razie jednak działania te nie zostały uwieńczono żadnymi sukcesami.